

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

พระราชดำริ

สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศกระทบต่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืน

สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศทั้งปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต มีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบทั้งในด้านที่เป็นโอกาสและอุปสรรค ส่งผลต่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนของประเทศไทยทั้งระดับชาติและระดับชุมชน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานหลักการพัฒนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืน

ตลอดระยะเวลายาวนานที่ผ่านมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานหลักการและแนวทางการพัฒนาประเทศ พระราชทานบรมราโชวาท รวมทั้งการสร้างพลังความสามัคคีในชาติ และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตและลดระดับความยากจน เสริมสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง ให้แนวทางการพัฒนาการบริหารประเทศ การดำรงชีวิตของคนในชาติให้ดำเนินไปอย่างก้าวหน้า มั่นคงและยั่งยืน สามารถรองรับ

สถานการณ์และกระแสโลกาภิวัตน์อย่างแข็งแกร่ง จึงสมควรสร้างความเข้าใจและน้อมนำเป็นหลักปฏิบัติให้เข้มข้นในชาติ

2

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง¹

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self - Sufficiency) อยู่ได้ โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

หลักการพึ่งตนเอง

หันกลับมายึดเส้นทางสายกลาง (มัชฌิมา ปฏิปทา) ในการดำรงชีวิตให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยใช้หลักการพึ่งตนเอง 5 ประการคือ

1. ด้านจิตใจ

¹ วารสาร เศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มิถุนายน 2547

คนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง มีจิตใจที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 3

ประณีประนอม ซื่อสัตย์สุจริตเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ดังกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับการพัฒนาคน ความว่า

“...บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมด้วยใจจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน...”

2. ด้านสังคม

แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรงเป็นอิสระ ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

4 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

“...เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกัน ไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประชาสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเป็นงานที่เกื้อหนุนสนับสนุนกัน...”

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาดพร้อมทั้งการเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดหลักการของความยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุด ดังกระแสพระราชดำรัส ความว่า

“...ถ้ารักษาสีงแวดล้อมให้เหมาะสม นึกว่าอยู่ได้อีกหลายร้อยปี ถึงเวลานั้นลูกหลานของเราก็อาจหาวิธีแก้ปัญหาต่อไป เป็นเรื่องของเขาไม่ใช่เรื่องของเรา แต่เราก็ทำได้ ใ้รักษาสีงแวดล้อมไว้ให้พอสมควร.....”

4. ด้านเทคโนโลยี

จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีเข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการของสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ สังคมไทย และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง ดังกระแสพระราชดำริสความว่า

“...การเสริมสร้างสิ่งที่ชาวบ้านชาวชนบทขาดแคลนและต้องการ คือ ความรู้ในด้านเกษตรกรรมโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งที่เหมาะสม....”

“...การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา....”

5. ด้านเศรษฐกิจ

แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญและยึดหลักพออยู่พอกินพอใช้ และสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น ดังกระแสพระราชดำริสความว่า

“...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง...”

“...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกันทำสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤติได้...”

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 7

ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

8 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

แนวพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับ “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมานานกว่า 25 ปีแล้ว ตั้งแต่ก่อนที่ประเทศไทยเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อกลางปี 2540 และต่อมาภายหลังได้ทรงเน้นย้ำ แนวทางการแก้ไขเพื่อให้พสกนิกรรอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของความ “พออยู่พอกิน” ว่ามีผลอย่างไรต่อราษฎรและประเทศชาติ

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา
จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย
ว่าเมืองไทยเซย

² พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่
แต่เราอยู่พอมีพอกิน

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย 9

และขอให้ทุกคนมีความปรารถนา
ที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน
มีความสงบ
และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธาน
ในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่
แบบพออยู่พอกิน
ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรืองอย่างยอด
แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน
มีความสงบ
เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ
ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้
เราก็จะยอดเยี่ยมยาวได้...”

10 การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

“...ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม³
ในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป
กล่าวคือ
การทุ่มเทสร้างเครื่องจักรกล
อันก้าวหน้า
และมีประสิทธิภาพสูงขึ้น
ใช้ในการผลิต
ทำให้ผลผลิตทางอุตสาหกรรม
เพิ่มขึ้นรวดเร็วและมากมาย
จนอาจถึงขั้นฟุ่มเฟือย พร้อมกันนั้น
ก็ทำให้คนว่างงานลง
เพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ
เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำ

³ พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษา

ทางเศรษฐกิจขึ้น
เพราะคนที่ว่างงานยากจนลง

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 11

และผู้ผลิตก็ขาดทุนเพราะสินค้าขาย
ไม่ออก จึงน่าจะต้องตัดแปลง
แนวคิด แนวปฏิบัติในการส่งเสริม
ความเจริญ
ด้านอุตสาหกรรมไปบ้างให้สมดุลกับ
ด้านอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอด...”

“...การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจ
แบบพอมีพอกิน⁴

⁴ พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระ

ชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540

แบบพอมีพอกิน นั้นหมายความว่า
อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง....”

12 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

“...ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า
ทุกคนครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง
จะต้องทอผ้าใส่เอง
อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ
จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร
บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้
แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก
อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัย
จริง อาจจะล้าสมัย
คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน
เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้า
ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รู้สึกว่ามันหุหุ
แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า

ผลดีให้พอเพียงได้...”

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 13

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมดแม้แค่ครึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะเดือร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้...”

“... การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำ”

⁵ พระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่บัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2517

ตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้น โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด

14 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคง พร้อมพอสมควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นสูงโดยลำดับต่อไป.....”

“.....คำว่าพอเพียง” มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก

⁶ พระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541

ไม่ได้หมายถึงการมีพอสำหรับใช้ของท่านั้น
แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน.....
พอมีพอกินนี้ ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 15

“...พอเพียงนี้ก็หมายความว่า
มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ
แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข
ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...”

“... Self – Sufficiency
นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้
ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...”

“... คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย
เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย

ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ

มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง
หมายความว่า พอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก
คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

16 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

“... ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมายคือ
ทำอะไรให้เหมาะสม⁷
กับฐานะของตัวเอง คือ ทำจากรายได้
200 – 300 บาท ขึ้นไป เป็น 2 หมื่น 3 หมื่นบาท
คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันและทะเลาะ
เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self – Sufficiency
มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด
ที่ฉันคิด คือ เป็น Self – Sufficiency of Economy
เช่น ถ้าเขาต้องการดู TV ก็ควรให้เขามีดู
ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสถาน

⁷ พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทาน ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข เมื่อวันที่

ในหมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามี TV เขาฟุ่มเฟือย
เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัด Suit
และยังใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกินไป...”

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 17

อาจกล่าวได้ว่า แนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไว้ นั้นกระชับและชัดเจนยิ่ง นอกจากนี้ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ยังได้กล่าวสรุปความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ดังนี้

“... เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self – Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือให้ตนเองสามารถอยู่ได้อย่างพอกินพอใช้ มิได้มุ่งหวังที่จะสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้เจริญอย่างรวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว...”

ข้อคิดเห็นจากการสัมมนา

จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นเรื่องที่เข้าใจได้ง่าย มีความหมายที่ชัดเจน ไม่ยากแก่การรับรู้และ

18 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

การนำไปปฏิบัติ ดังจะเห็นเป็นรูปธรรมที่ปรากฏชัดเจนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกิดผลสำเร็จแล้วมากมาย และในการประชุมสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอยพระราชดำริ” เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2547 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ กรุงเทพฯ ได้มีการอภิปรายถึงกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้อย่างกว้างขวาง ดังนี้⁸

ศ.น.พ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ได้แสดงสุนทรพจน์และบรรยายพิเศษ เรื่อง “กระแสโลกาภิวัตน์และผลกระทบต่อการพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืน : ทางออกของประเทศไทย” โดยได้บรรยายถึงโลกวันนี้ว่าเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมไปสู่สังคมการเรียนรู้ ผู้คนจึงให้ความสนใจกับการเรียนรู้มากขึ้น เพราะถ้าไม่เรียนรู้ก็จะไม่ทันโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

⁸ สำนักนโยบายและแผน (ส่วนติดตามและประเมินผล) สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย สรุปผลการประชุมสัมมนาวิชาการสร้างการเรียนรู้

การเรียนรู้นั้นมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ความรู้และปัญญา ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้จาก 2 ระบบ คือ เรียนรู้ได้จากนอกระบบการศึกษา ได้แก่ วัด หรือบ้าน ฯลฯ และการเรียนรู้จากในระบบการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 19

ถ้าเราจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับโลกที่เปลี่ยนแปลงไป และให้สัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น ต้องดูว่าชุมชนที่เข้มแข็งเขาเรียนรู้กันอย่างไร ซึ่งเท่าที่ทราบมาเป็นการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายชัดเจน คือ เน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 ที่ว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการพึ่งตนเองนั้น ไม่ได้หมายความว่ากลับไปหาอดีต แต่หมายถึง การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรู้เท่าทัน กล่าวคือ ต้องมีการเสริมสร้างให้มีการสำนึกในความมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต เน้นการประหยัดโดยอาศัยความรู้ที่มีอยู่อย่างฉลาด นำหลักวิชาการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล (เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา) บรรยายถึงรูปแบบการพัฒนาประเทศไทยในยุคปัจจุบันว่า เน้นเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่ได้เน้นการเดินทางแบบสายกลาง หรือเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ คิดแต่จะเป็นเสี้ยวตัวที่ 5 เมื่อพิจารณาถึงเสี้ยวทั้ง 4 ตัว ในทวีปเอเชียมีการนำเอา

อุตสาหกรรมมาเป็นตัวหลักในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทุนเป็นจำนวนมาก ต้องกู้จากสถาบันการเงินทั้งในและต่างประเทศ มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้ส่งผลกระทบต่อ

20 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในประเทศ และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ รวมทั้งวัฒนธรรมอันดีของประเทศด้วย ซึ่งวัฒนธรรมนี้ถือว่าเป็นทุนอย่างหนึ่งที่มีค่ามากแต่กลับมองไม่เห็นถึงคุณค่าดังกล่าว ปัญหาที่ว่านี้เกิดจากการประมาณตัวเองที่ผิดพลาด ว่าตัวเองมีศักยภาพเพียงพอแค่ไหน ซึ่งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้เน้นด้านการเกษตรเพียงอย่างเดียว ยังหมายรวมถึงอุตสาหกรรมด้วย แต่ต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยยึดหลักภูมิปัญญาทางสังคม ภูมิศาสตร์ของประเทศ รวมทั้งสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่นอกจากนี้ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีการระบุไว้อย่างชัดเจน ถึงแนวทางการพัฒนาประเทศให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่กลับนำรัฐธรรมนูญไปใช้ไม่ถูกต้อง มีการตีความทุกมาตรา ทั้ง ๆ ที่ รัฐธรรมนูญฉบับนี้ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่สมบูรณ์ที่สุดฉบับหนึ่งของโลก

ดร.พงษ์พิสิฏฐ์ วิเศษกุล (ผอ.สำนักวางแผน
ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี)
ได้อภิปรายถึงกรอบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ว่าการพัฒนาที่
ยั่งยืนนั้นเป็นการพัฒนาในลักษณะที่ครอบคลุมหลายมิติ คือ ทั้ง

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 21

ด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่ง
สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของคนทุกคน แต่ปัญหาที่
เกิดขึ้นในขณะนี้ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก โดยค่านิยมของ
สังคมมีการยกย่องและเชิดชูเกียรติกับผู้ที่ร่ำรวยหรือผู้ที่ร่ำรวย
เป็นเศรษฐี โดยไม่คำนึงว่าเงินที่เขาได้มานั้นจะได้มาอย่างไร
ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เมื่อมีเงินแล้วกลายเป็นคนที่สังคม
ยอมรับไปโดยปริยาย สามารถเข้ามามีบทบาทบริหารประเทศได้
และ เมื่อเขามาบริหารประเทศแล้ว ก็เน้นการพัฒนาแบบทุนนิยม
ไม่คำนึงถึงศักยภาพของประเทศว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใด

ดร.ปรียานุช พิบูลสรารุช (สำนักงานคณะกรรมการ
พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ได้อภิปรายถึงกรอบ
แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้น ต้อง
สร้างและปลูกฝังการเรียนรู้ตั้งแต่เด็กจนถึงระดับอุดมศึกษา
มิฉะนั้นแล้วเยาวชนของชาติจะไม่สนใจการดำรงชีวิตแบบพอ
พอใช้ มีการฟุ่มเฟือย ไม่มีการประหยัดเก็บออม ซึ่งขณะนี้
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ได้ดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนต่าง ๆ เน้นการ
เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีหลักสูตรการเรียนการ
สอนที่แตกต่างกัน โดยสอนให้เด็กมีความคิดที่จะนำทรัพยากรใน
พื้นที่มาใช้ให้เกิดประโยชน์

22 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

นายโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (ประธานกรรมการบริหาร
ธนาคารกรุงเทพ) ได้อภิปรายถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า
เศรษฐกิจพอเพียงนั้น ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวเองที่ดีพอ
ฉะนั้นต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย
จึงจะด้านทานกระแสของโลกาภิวัตน์ได้ เพราะความรู้พรมแดน
ของวิทยาการข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แพร่ขยายไปยังชุมชนอย่าง
หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ต้องนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้อย่างชาญ
ฉลาด ดังนั้น การเรียนรู้วิทยาการสมัยใหม่จึงเป็นเรื่องสำคัญ และ
จำเป็นอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบัน

คุณวัลลภา นีละไพจิตร (สตรีมุสลิมอาสาสมัคร) ได้
เสนอว่าปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ควร
แก้ไขที่การศึกษา เพราะว่าชาวมุสลิมจำนวนมากยังขาดการศึกษา
ทางด้านวิชาสามัญ ทำให้ไม่มีงานทำ มีเยาวชนคนวัยทำงาน
ว่างงาน ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีแนวพระราชดำริว่า การแก้ไขปัญหาในสาม

จังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องใช้วิธีการเข้าถึง เข้าใจคนในพื้นที่ รวมทั้งต้องไว้ใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น ควรให้คนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วย

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 23

คุณมธุรส ใหญ่ขยัน (ที่ปรึกษากิจการความมั่นคง ระดับ 10 สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ) ได้อภิปรายถึงยุทธศาสตร์การสร้างพลังความสามัคคีในชาติ ว่าปัจจุบันนี้ ชาติต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ หลายด้าน เช่น การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบใหม่ๆ อันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ปัญหาภาคใต้เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนที่ไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ดังนั้นแนวทางการแก้ไขควรเข้าถึงประชาชน สอบถามปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือว่ามีอะไรบ้าง ซึ่งสามารถทำได้ไม่ยาก เพราะว่าคนที่คิดจะแบ่งแยกดินแดนหรือก่อความไม่สงบนั้นมีส่วนน้อยมิใช่เป็นชาวมุสลิมส่วนใหญ่ ต้องสร้างความสามัคคีเกิดขึ้นในพื้นที่ให้ได้

การเสนอประสบการณ์จากภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และผู้นำชุมชน ซึ่งมีผู้เข้าร่วมอภิปราย จำนวน 6 ท่าน ดังนี้

ดร.ธันวา จิตต์สงวน (รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์) ได้อภิปรายถึงการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า ปัญหาขณะนี้หลายกระแส เช่น กระแสการค้าเสรี กระแสบริโภคนิยม กระแสสิ่งแวดล้อม กระแสเทคโนโลยี กระแสเกี่ยวกับรายได้

24 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

คุณภาพชีวิต รวมทั้งการกระจายความเสมอภาค จากกระแสดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นการเดินทางสายกลางนั้น ไม่ค่อยสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลปัจจุบันเน้นทุนนิยม ทุกอย่างมีการแข่งขันกัน เพราะฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงก็ต้องพัฒนาตัวเองให้ก้าวทันต่อกระแสต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย และต้องดำเนินการแบบคู่ขนานเพื่อพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

นายประยงค์ ธรรรงค์ (ผู้นำชุมชนตำบลไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช) ได้อภิปรายถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาของชุมชนไม้เรียงว่า ชาวบ้านในชุมชนไม้เรียงซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำสวนยาง มีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกขึ้นมาเพื่อดำเนินการศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยของชุมชน และนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์จัดทำเป็นแผนพัฒนาชุมชน โดยเน้นการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เน้นการประหยัด จัดทำแบบค่อยเป็นค่อยไป

พัฒนาไปเรื่อย ๆ จนขณะนี้ชาวบ้านในชุมชนไม่เรียง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

นายกันยา จักรนารายณ์ และคุณรัชนี อัครราช (ผู้นำชุมชนเครือข่ายอินแปง จังหวัดสกลนคร) ได้อภิปรายถึงประสบการณ์

การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย // 25

ที่ผ่านมาของชุมชนอินแปง สรุปได้ว่า การพัฒนาของชุมชนที่ผ่านมานั้นความเป็นธรรมชาติ การบริหารจัดการบุคคล ใช้คนในชุมชนให้สอดคล้องและเหมาะสมกับหน้าที่ที่จะดำเนินการ โดยเน้นการประหยัดไม่ตามกระแสที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

คุณวิไลวรรณ จัตุรัส (ผู้นำชุมชน ตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม) ได้อภิปรายถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาของชุมชนตำบลเมืองใหม่ว่าชุมชนได้เน้นการพัฒนาเยาวชน สังคมและวัฒนธรรม ให้มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการเก็บออมบ้าง หากมีเหลือจากการใช้จ่ายที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเน้นการประหยัด ไม่ตามกระแสของสังคมโลก นอกจากนี้ชุมชนไม่เห็นด้วยกับนโยบายการให้กู้เงินของรัฐบาล เพราะเป็นการสร้างหนี้ให้เกิดขึ้นกับชุมชนมากกว่าการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

ผอ.ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้นำเสนอผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของศูนย์ฯ ว่าจากการศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาในพื้นที่ที่สำคัญเป็นอันดับแรก คือ สภาพของดินสำหรับทำการเกษตรเป็นดินเปรี้ยว ดินเค็ม ไม่สามารถปลูกพืชให้ได้ผลตามที่ต้องการได้ ทางศูนย์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรนำแนวพระราชดำริ

26 // การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอย

เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ และการทำการเกษตรแบบผสมผสาน มาใช้ในการปลูกพืชผักรวมทั้งพืชสวนต่าง ๆ ทำให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งแนวทางนี้หากจะให้เกิดผลเป็นรูปธรรมและครอบคลุมในหลายพื้นที่ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

